

Naisparien todennäköisyys saada lapsia on kasvanut, mutta vain korkeasti koulutetuilla

Samaa sukupuolta olevia parien perheoikeuksien tunnustaminen Suomen lainsäädännössä 2000-luvun aikana on tuonut naispareille uusia mahdollisuuksia virallistaa parisuhteensa ja saada yhdessä lapsia. Lainsäädännön kehitys ei kuitenkaan yksistään takaa parien konkreettisia mahdollisuuksia toteuttaa perhe-elämää koskevia toiveitaan, sillä myös muun muassa lakien käytännön soveltaminen ja palvelujärjestelmän resurssien kohdentaminen vaikuttavat perheellistymisen mahdollisuuksiin.

Lapsiperheet, joissa vanhemmat ovat samaa sukupuolta, eivät ole uusi perhemuoto Suomessa. Tarve ymmärtää näiden parien perheellistymiseen liittyvää eriarvoisuutta on kuitenkin kasvanut lisääntyneen näkyvyyden ja lainsäädännöllisten uudistusten tuomien tutkimusmahdollisuuksien myötä. Tutkimuksemme osoittaakin, että koulutusryhmien väliset erot lapsensaannissa ovat kasvaneet, kun lähes yksinomaan korkeasti koulutetut naisparit ovat pystyneet hyödyntämään lisääntyneitä mahdollisuuksia saada lapsia.

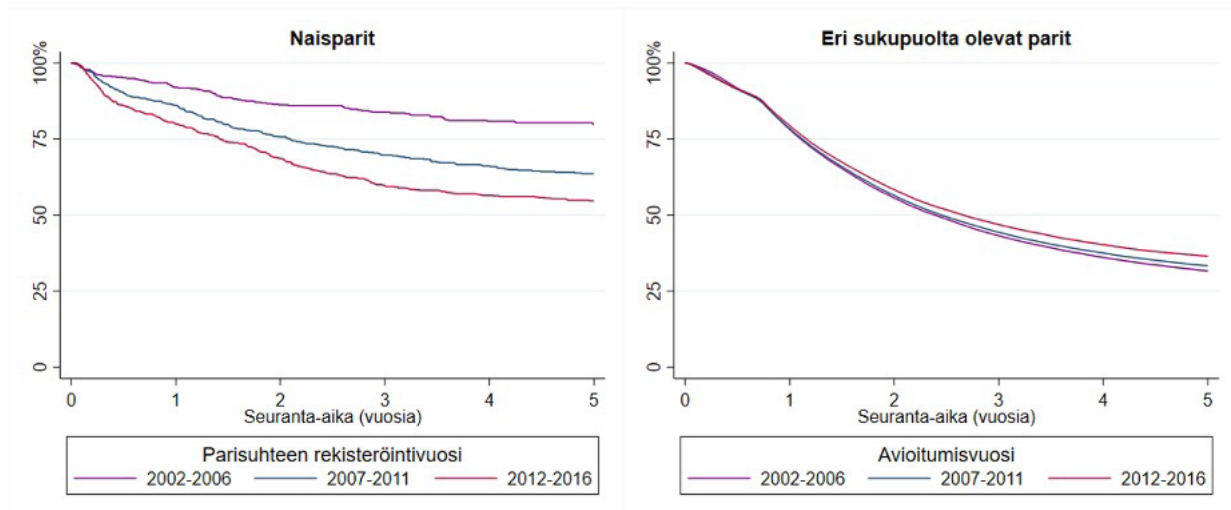
Tutkimuksen tavoitteet

Rekisteritutkimus samaa sukupuolta olevien parien lastensaannista on kansainvälisellä tasolla vielä vähäistä, mutta aiemmat tutkimukset muista Pohjoismaista, kuten Ruotsista, ovat osoittaneet naisparien lapsensaannin yleistyneen perheitä koskevan lainsäädännön kehityksen myötä (Kolk & Andersson 2020). Koulutusryhmien välisiä eroja lapsensaannissa on tutkittu vielä vähemmän. Toistaiseksi ainoa aiempi tutkimus aiheesta osoitti, että Ruotsissa naisparien korkea koulutus ja tulotaso ovat yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen saada lapsi (Boye & Evertsson 2021). Vastaava tutkimus on puuttunut Suomesta.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella parisuhteensa rekisteröineiden naisparien todennäköisyyttä saada yhdessä vähintään yksi lapsi jommankumman naisen synnyttämänä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksen naisparit olivat rekisteröineet parisuhteensa vuosien 2002 ja 2016 välillä Suomessa.

- Naisparien lapsensaanti yleistyi vuosien 2002 ja 2016 välillä parisuhteensa rekisteröineillä pareilla.
- Lapsensaanti yleistyi vain korkeasti koulutetuilla pareilla, kun taas matalasti kouluttautuneilla pareilla lapsensaannista tuli harvinaisempaa kuin aiemmin.
- Korkea-asteen koulutuksen merkitys korostui ajan myötä: vuosina 2002–2006 parisuhteensa rekisteröineistä naispareista lapsen saivat todennäköisimmin matalasti kouluttautuneet parit, myöhemminä vuosina korkeasti koulutetut.
- Naisparien tulotaso selitti vain pienen osan koulutusryhmien välisistä eroista.
- Tulosten perusteella uusia lapsen saamisen mahdollisuuksia ovat pystyneet hyödyntämään lähes yksinomaan korkeasti koulutetut naisparit.
- Poliittisen päätöksenteon tulisi pyrkiä purkamaan esteitä myös matalammin kouluttautuneiden naisparien lapsensaannin tieltä.

Pyrimme ennen kaikkea selvittämään, onko naisparien koulutustaso yhteydessä lapsensaantiin ja miten yhteys on kehittynyt tutkimuksen seuranta-ajalla, jolloin lainsäädännölliset uudistukset mahdollistivat samaa sukupuolta oleville pareille muun muassa parisuhteen rekisteröinnin (2002), hedelmöityshoidot (2007) ja lapsen oikeudellisen vanhemmuuden jakamisen sisäisen adoption kautta (2009). Lisäksi selvitimme, selittääkö parien tulotaso koulutustason mukaisia eroja lapsensaannissa.

Kuvio 1. Naisparien ja eri sukupuolta olevien parien kumulatiivinen todennäköisyys jäädä lapsettomaksi rekisteröidyn parisuhteen tai avioliiton ensimmäisen viiden vuoden aikana liiton virallistamisvuoden mukaan. Mitä alemmaksi käyrä laskee, sitä useampi pari on saanut lapsen. Tekstissä esitetään todennäköisyys saada vähintään yksi lapsi viiden vuoden aikana (1-%).

Yhä useampi naispari saa yhdessä lapsen

Kuviossa 1 esitetään naisparien ja eri sukupuolta olevien parien todennäköisyys saada vähintään yksi lapsi rekisteröidyn parisuhteen tai avioliiton ensimmäisen viiden vuoden aikana.

Naisparien todennäköisyys saada lapsi kasvoi selkeästi: vuosina 2002–2006 parisuhteensa rekisteröineiden parien todennäköisyys saada lapsi oli 20 prosenttia, vuosina 2007–2011 parisuhteensa rekisteröineillä todennäköisyys oli 36 prosenttia ja vuosina 2012–2016 rekisteröineillä se oli 45 prosenttia. Naisparien lapsensaanti kehittyi siten vastakkaiseen suuntaan kuin eri sukupuolta olevilla pareilla, joilla syntyvyys on samalla aikavälillä kääntynyt laskuun.

Naisparien lapsensaannin yleistyminen selittyy todennäköisesti lainsäädännöllisillä uudistuksilla, jotka ovat muun muassa laajentaneet naisparien pääsyä hedelmöityshoitoihin.

Todennäköisyys saada lapsia on kasvanut vain korkeasti koulutetuilla pareilla

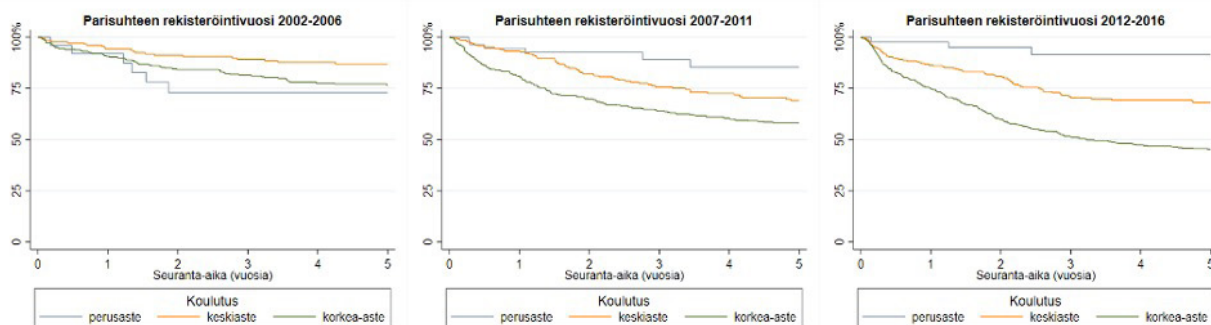
Kuviosta 2 nähdään, että naispareilla koulutusryhmien väliset erot lapsensaannissa kasvoivat tutkimuksen tarkastelemalla aikavälillä. Lapsensaannin todennäköisyys nousi selkeästi vain naispareilla, joista vähintään toinen oli suorittanut korkeakoulututkinnon: vuosina 2002–2006 suhteensa rekisteröineiden, korkeasti koulutettujen parien todennäköisyys saada lapsi oli 24 prosenttia, kun taas vuosina 2012–2016 suhteensa rekisteröineillä pareilla se oli jo 55 prosenttia.

Lapsensaanti yleistyi myös pareilla, joista vähintään toisella oli toisen asteen tutkinto, mutta vähemmän kuin korkeasti koulutetuilla. Samalla lapsensaannin todennäköisyys laski 27 prosentista 9 prosenttiin pareilla, joissa kummallakaan puolisoilla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Puolisoiden tulotaso selitti vain pienen osan koulutusryhmien välisistä eroista lapsensaannissa.

Koulutuksen rooli lapsensaannissa myös korostui ajan myötä. Koulutusryhmien välisissä eroissa tapahtui käänne tutkimuksen seuranta-ajalla: vuosina 2002–2006 suhteensa rekisteröineistä pareista matalasti koulutetut saivat lapsen todennäköisimmin, kun taas myöhemmin vuosina suhteensa rekisteröineillä pareilla lapsensaanti oli todennäköisintä korkeasti koulutetuilla pareilla.

Koulutusryhmien väliset erot lapsensaannissa olivat selkeästi suurempia naispareilla kuin eri sukupuolta olevilla pareilla, mikä todennäköisesti heijastaa naisparien monimutkaisempia reittejä vanhemmuuteen sekä koulutuksen tuomien resurssien merkitystä heidän mahdollisuuksissaan toteuttaa lapsitoiveensa. Naisparien koulutusryhmien välisten erojen kasvu voi kertoa korkeasti koulutettujen parien paremmista edellytyksistä hyödyntää uusia perheellistymisen mahdollisuuksia.

Naisparien koulutuksen ja lapsensaannin väliseen yhteyteen ovat voineet vaikuttaa monet tekijät, kuten muutokset lainsäädännössä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän käytännöissä. Vuonna 2007 voimaantullut hedelmöityshoitolaki vahvisti naisparien oikeuden

Kuvio 2. Naisparien kumulatiivinen todennäköisyys jäädä lapsettomaksi rekisteröidyn parisuhteen ensimmäisen viiden vuoden aikana liiton virallistamisvuoden ja puolisoiden suorittaman korkeimman koulutuksen mukaan. Mitä alemmaksi käyrä laskee, sitä useampi pari on saanut lapsen. Tekstissä esitetään todennäköisyys saada vähintään yksi lapsi viiden vuoden aikana (1-%).

saada hedelmöityshoitoja, mutta julkinen sektori kieltäytyi tarjoamasta hoitoja naispareille aina vuoteen 2019 saakka. Naisparien mahdollisuus hakeutua hoitoihin ainoastaan yksityisille klinikoille ilman oikeutta Kela-korvaukseen vuoteen 2019 saakka on korostanut sosioekonomisten resurssien roolia lapsensaannissa.

Perheellistyminen on eriarvoistunut, vaikka mahdollisuudet ovat lisääntyneet

Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että lainsäädännöllisten uudistusten naispareille tuomat perheellistymisen mahdollisuudet eivät ole olleet yhdenvertaisesti kaikkien naisparien saatavilla. Matalasti kouluttautuneiden naisparien lapsensaantia vaikeuttavat sekä heikkoon työmarkkina-asemaan että samaa sukupuolta olevien parien perheellistymiseen liittyvät esteet.

On mielenkiintoista nähdä, miten naisparien pääsy julkisen sektorin hedelmöityshoitojen piiriin vuodesta 2019 alkaen asteittain eri yliopistosairaaloissa tulee pidemmällä aikavälillä vaikuttamaan koulutusryhmien välisiin eroihin naisparien perheellistymisessä. Lahjasukusoluhoitojen suuri kysyntä ja julkisen sektorin ruuhkautuminen johtaa kuitenkin helposti tilanteeseen, jossa maksamalla hoidoista yksityisellä sektorilla voi välttää pitkät jonotusajat ja saada useampia hoitokertoja. Ilman tarvittavia resursseja on vähemmän joustovaraa siinä, milloin hoitoihin hakeutuu ja vastaavatko saatavilla olevat hoidot yksilöllistä tarvetta.

Samaa sukupuolta olevien parien perheelliskaudet tunnustava lainsäädäntö on edennyt Suomessa myönteiseen suuntaan, mikä mahdollistaa huomion kiinnittämisen yhä enemmän eriarvoisuuteen samaa sukupuolta olevien parien välillä. Poliittisen päätöksenteon tulisi

pyrkä purkamaan perheellistymisen tiellä olevia esteitä niin lainsäädännön kuin myös esimerkiksi resurssien kohdentamisen ja kaikenlaisen syrjinnän poistamisen keinoin.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimus perustuu Tilastokeskuksen väestötietojen rekisteriaineistoihin parisuhteensa rekisteröineistä samaa sukupuolta olevista pareista. Tutkimuksessa seurattiin noin kahtatuhatta naisparia, jotka rekisteröivät parisuhteensa Suomessa vuosina 2002–2016. Samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet Suomen lainsäädännön mukaan rekisteröidä parisuhteensa ajanjaksolla 1.3.2002–28.2.2017 ja solmia avioliiton 1.3.2017 alkaen.

Naisparien lapsensaantia verrattiin samalla aikavälillä avioituneisiin, eri sukupuolta oleviin pareihin, joita oli tutkimuksessa mukana noin 261 000. Tutkimuksessa hyödynnettiin tapahtuma-aika-analyseja, joilla pareille laskettiin kumulatiivinen todennäköisyys saada vähintään yksi lapsi rekisteröidyn parisuhteen tai avioliiton ensimmäisen viiden vuoden aikana.

Lisäksi tarkasteltiin, selittääkö puolisoiden ikä tai tulotaso tai heidän vanhempiansa tulotaso havaittuja koulutustason mukaisia eroja lapsensaannissa.

Lisätietoja

Väestötieteen väitöskirjatutkija Maria Ponkilainen, Helsingin yliopisto, maria.ponkilainen(at)helsinki.fi

Ponkilainen, M., Einiö,, E., Pietiläinen, M. & Myrskylä, M. (2024). [Educational Differences in Fertility Among Female Same-Sex Couples in Finland](#). Demography.

Kirjoittajat

Maria Ponkilainen (1, 2), Elina Einiö (1,3), Marjut Pietiläinen (4,5) & Mikko Myrskylä (1,2,3)

1. Väestötieteen ja väestön terveyden instituutti, Helsingin yliopisto, Helsinki, Suomi
2. Max Planck Institute for Demographic Research, Rostock, Saksa
3. Max Planck -keskus – University of Helsinki Center for Social Inequalities in Population Health, Rostock, Saksa ja Helsinki, Suomi
4. Tilastokeskus, Helsinki, Suomi
5. Tampereen yliopisto, Tampere, Suomi

Rahoitus

Ponkilaista on tukenut Alli Paasikiven Säätiö, Emil Aaltosen Säätiö ja strategisen tutkimuksen neuvosto (STN), FLUX-konsortio, päätösnumerot 345130, 345131, 364374 ja 364375.

Einiö on saanut rahoitusta Suomen Akatemialta, nro 360913 (MISTLIFE).

Myrskylää ovat tukeneet strategisen tutkimuksen neuvosto (STN), FLUX-konsortio, päätösnumerot 345130, 345131, 364374 ja 364375; National Institute on Aging (R01AG075208); Max Planck – Helsingin yliopiston keskuksen apurahat Max Planck -yhdistykseltä (pätösnumero 5714240218), Jane ja Aatos Erkon säätiöltä, Helsingin yliopiston yhteiskuntatieteelliseltä tiedekunnalta sekä Helsingin, Vantaan ja Espoon kaupungeilta; ja Euroopan unioni (ERC Synergy, BIOSFER, 101071773).

Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat kuitenkin kirjoittajan omia eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai Euroopan tutkimusneuvoston näkemyksiä ja mielipiteitä. Euroopan unionia tai tuen myöntävää viranomaista ei voida pitää niistä vastuussa.

Lähteet

Aldén, L., Edlund, L., Hammarstedt, M., & Mueller-Smith, M. (2015). Effect of registered partnership on labor earnings and fertility for same-sex couples: Evidence from Swedish register data. *Demography*, 52, 1243–1268.

Boye, K., & Evertsson, M. (2021). Who gives birth (first) in female same-sex couples in Sweden? *Journal of Marriage and Family*, 83, 925–941.

Evertsson, M., Jaspers, E., & Moberg, Y. (2020). Parentalization of same-sex couples: Family formation and leave rights in five Northern European countries. In R. Nieuwenhuis & W. Van Lacker (Eds.), *The Palgrave handbook of family policy* (pp. 397–428). Cham: Palgrave Macmillan.

Hellstrand, J., Nisén, J., & Myrskylä, M. (2020). All-time low period fertility in Finland: Demographic drivers, tempo effects, and cohort implications. *Population Studies*, 74, 315–329.

Jalovaara, M., Neyer, G., Andersson, G., Dahlberg, J., Dommermuth, L., Fallesen, P., & Lappgård, T. (2019). Education, gender, and cohort fertility in the Nordic countries. *European Journal of Population*, 35, 563–586.

Klemetti, R., Gissler, M., Sevón, T., & Hemminki, E. (2007). [Resource allocation of in vitro fertilization: A nationwide register-based cohort study.](#) *BMC Health Services Research*, 7, 210–210.

Kolk, M., & Andersson, G. (2020). Two decades of same-sex marriage in Sweden: A demographic account of developments in marriage, childbearing, and divorce. *Demography*, 57, 147–169.